

СВІТОВА ЕТНОМУЗИКА: ІНДІЙСЬКА ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
(проект програми-конспекту для студентів факультету
культури і мистецтв спеціальності „Фольклористика”
спеціалізації „Етномузикологія” Львівського національного
університету імені Івана Франка)

Пояснювальна записка

Відмітна особливість сучасної етномузикології полягає в розбудові різних напрямків вивчення як рідної, так і чужоземної музики усної традиції в її найрізноманітніших аспектах. Це зумовлено не тільки постійним наростанням глобалізації та намаганнями стримати її нівелюючі впливи, але й потребами поглибленого пізнання власних національних традицій, що можливе виключно в порівнянні з іншими традиціями – близькими і далекими. На останньому не раз наголошували в своїх працях наші видатні дослідники народної музики, звертаючи увагу на окремі її світові вияви¹. Проте складні обставини, в яких довелося жи-

¹ Див., зокрема: Сокальський П. Руська народна музика: Російська і українська в її будові мелодичній і ритмічній і відмінності її від основ сучасної гармонічної музики / Петро Сокальський. – Київ, 1959. – С. 11-366; Колесса Ф. Мелодії українських народних дум / Філарет Колесса. – Київ, 1969. – С. 68, 75; Квітка К. Потреби в справі дослідження народної музики на Україні / Климент Квітка // Музика. – 1925. – № 2. – С. 11 (окремої відбитки); його ж, До питання про тюркський вплив на українську народно мелодію // Збірник Історико-філологічного відділу УАН. – 1928. – 76-б. – С. 374-384; його ж, Труды Государственного Института Музыкальной Науки (ГИМН). Песни Крыма. Собраны и записаны певцом-этнографом А.К. Кончевским, гармонизованы М.А. Ставицким и В.В. Пасхаловым. Москва 1924 // Записки Історико-філологічного відділу Української Академії Наук. – 1925. – Кн. 5. – С. 239-250; його ж, В справі досліду народної музики неукраїнських елементів людності УРСР // Бюлетень Етнографічної комісії Української Академії Наук. – 1929. – № 11. – С. 1-5; Квітка К. З польського фольклору на Україні / Климент Квітка, Олена Курило // Етномузика. – Львів, 2011. – Число 7. – С. 9-42. – (Наукові збірки ЛНМА ім. М. Лисенка. – Вип. 26); Квітка К. Музыкальный фольклор и музыкальная фольклористика на Кавказе (из рукописного наследия ученого) / Климент Квітка. – Ереван, 2001; Гошовский В. Музыка Востока в исследованиях К. Квитки / Владимир Гошовский // Музыка народов Азии и Африки. – Москва, 1973. – Вып. 2. – С. 281-300; Правдюк О. Міжнаціональні зв'язки в музичному фольклорі / Олександр Правдюк. – Київ, 1982; Грица С. Українські думи в міжетнічному діалозі / Софія Грица

вотіти українському етномузикознавству ХХ століття¹, не сприяли вихованню бодай фахівців-„білінгвістів”, не кажучи вже про заснування відповідних етномузикознавчих спеціальностей хоч би (суб)континентального рівня поділу, звичайного в західній науці з кінця позаминулого століття. Розвиток інформаційного простору, формування нового поліетнічного, а значить і полікультурного суспільства нинішньої України ще більше актуалізують необхідність багатовекторності та розширення проблематики вітчизняного етномузикознавства.

Народна музика Індії, яка є предметом пропонованої навчальної програми, належить до найдавніших і на сьогодні водночас найбільш збережених. Незважаючи на суттєві трансформаційні процеси в житті Індійського субконтиненту протягом нової та найновішої епох і наплив значної кількості сторонніх елементів, традиційна музична культура індусів як аматорська, так і висококласична зуміла утримати свій статус-кво, роль і значення в суспільстві, а тому становить значний інтерес для етномузикологів усіх спеціалізацій – від типологів-аналітиків, компаративістів до істориків та культурологів-практиків.

Програма спецкурсу розрахована на студентів п'ятого року навчання зі спеціалізації „Етномузикологія”, що здобувають кваліфікацію магістра. До цього вони повинні бути вже ознайомлені з проблематикою світової етномузики в оглядовому курсі „Світовий музичний фольклор” („Worlds of music”), який вивчається на попередньому курсі. Тож спецкурс „Індійська традиційна культура” покликаний значно поглибити вже отримані базові знання на прикладі докладнішого вивчення однієї з найрозвину-

// Грица С. Трансмісія фольклорної традиції. – С. 138-139, 148; Пясковський І. Арабо-перська музика як історично глобалізована народотрадиційна культура / Ігор Пясковський // Проблеми етномузикології. – Київ, 2009. – Вип. 4. – С. 23-39; Пясковський І. Порівняльна типологія пісенних жанрів весільного обряду в арабо-палестинській та східнослов'янській традиціях / Пясковський Ігор, Могасем Аділех // Проблеми етномузикології. – Київ, 1998. – Вип. 1. – С. 49-78 та ін.

¹ Іваницький А. Радянська фольклористика чи радянський фольклоризм? / Іваницький Анатолій, Пальоний Володимир // Родовід. – Ч. 1(13). – 1996. – С. 25-30; Пальоний В. Історія української музичної фольклористики (1960-ті – 1990-ті роки) / Володимир Пальоний. – Київ, 1997; Луканюк Б. До історії терміна „Етномузикологія” / Богдан Луканюк // Етномузика. – Львів, 2006. – Число 1. – С. 16-17. – (Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. – Вип. 12).

тіших і найрізноманітніших етномузик світу. Потрібно теж зазначити, що даний спецкурс можна читати як самостійну програмну одиницю або ж як складову більш розбудованого спецкурсу „Автентична музика Сходу”¹. Вибір того чи іншого формату, очевидно, залежатиме від можливостей навчального закладу, його, програмної політики та наявності відповідних фахівців.

Головні завдання курсу передбачають пізнання основних аспектів різних виявів музичної культури Індії, її історичного розвитку, фундаментальної термінології та засадничих теоретичних категорій творчості, виконавства тощо. Виконання цих завдань сприятиме досягненню кінцевої мети курсу – розширити професійний кругозір молодих фахівців, розвинути у них здатність порівнювати різноманітні явища, а також підготувати студентів до спеціалізації у галузі світової музики усної традиції або й етномузичного сходознавства.

Як видно із поданої нижче структурної таблиці, в курсі використовуються різні форми навчання: лекційна, семінарсько-практична та самостійна робота студентів. Різними є і види контролю – поточне оцінювання та кінцевий залік або іспит.

Безумовно, пропонується розробка не претендує на остаточний варіант, вона може видозмінюватись (і формою, і змістом) відповідно до сповідуваних педагогічних поглядів, та при тому автор розраховує, що програма стане в пригоді колегам – викладачам курсу (курсів) світового музичного фольклору, а водночас підставою для дискусій на шляху формування етномузичного сходознавства в Україні (музичної індології, арабістики, іраністики, японістики, китаїстики й ін.).

¹ Коломиєць О. Проект програми-конспекту спецкурсу „Світова етномузика: арабська та японська культури” (для студентів факультету культури і мистецтв спеціальності „Фольклористика” спеціалізації „Етномузикознавство” Львівського національного університету імені Івана Франка) / Ольга Коломиєць // Етномузика. – Львів, 2007. – Число 3. – С. 150-169. – (Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. – Вип. 15).

Структура курсу

Тема	Кількість годин		
	Лекції	Семінари та практикуми	Самостійна робота
Тема 1. Індійська музична культура: історичний аспект	2	1	2
Тема 2. Визначальні характеристики індійської традиційної музики	2	1	2
Тема 3. Індійські традиційні музичні інструменти	1	3	2
Тема 4. Аматорська музична культура Індії	3	3	3
Тема 5. Музика народних професіоналів	1	1	1
Тема 6. Висока класика індійської музики: основні засади традиції	2	2	2
Тема 7. Жанри/стилі традиційної професійної музики	3	3	3
Тема 8. Легка класична музика	1	1	1
Тема 9. Культова музика	2	1	1
Тема 10. Музика в традиційному театрі Індії	1	2	1
Усього	18	18	18
Разом	54 год.		

ПРОГРАМА КУРСУ

Тематика лекційних занять

Тема 1. Індійська музична культура: історичний та теоретичний аспекти.

Поняття „індійська традиційна музика”: його обсяг та характеристика. Побутування явища на території індійського субконтиненту та його поширення в інших країнах Азії, Європи та Північної Америки. Проблематика періодизації південноазійської музики,

різноманіття підходів до проблеми. Джерела та засади періодизації. Три основні епохи в музичній історії Індії: давня (до сер. XIII ст.), середньовічна (до сер. XVI ст.), новочасна (нова: з XVI ст. та найновіша: з XVIII ст.). Періоди розвитку музики Індії та її співвідношення із загальною політичною та культурною історією:

I. Передісторична фаза.

Передарійський період (2500 – 1550 р. до н. е.). Найуживаніший інструментарій: різновиди ідіофонів, аерофони: флейта, труба, виготовлена з мушлі. Іконографічні джерела про практику музикування на флейті та барабані в південній частині Індії.

Арійська інвазія (прибл. 1500 – 563 р. до н. е.). **Епоха Вед: ранній та пізній періоди.** Рігведа („знання гімнів”), „священна книга та найдавніша пам’ятка арійських племен. Табуїзація, усність побутування та періоди фіксації священних гімнів арійських капланів. Укладення книги у I тис. до н. е. Інструментальна практика періоду: гра на флейтах, лютні й арфі в супроводі цимбал і барабанів. Музикування на віні та виконання епічних поем „Махабхарата” та „Рамаєна” у пізньому ведичному періоді. Відображення цих практик в трактаті „Натяшастра” Бхарати початку нашої ери. Елементи Вед у сучасній музичній практиці Індії.

II. Історична фаза.

Епоха Будди (близько 563 – 325 р. до н. е.). Введення в музичну практику буддистських категорій. Розвиток струнних інструментів типу віні, їх документація в іконографічних джерелах періоду (з Бхархути, Санчі, Бхаджі). Пізнання грецької та інших чужоземних традицій. Міркування про музику в трактаті „Натяшастра” Бхарати (вчення про естетичні категорії *раса*, теоретичний аналіз *джаті* – попередника *рагі* тощо).

Класичний період (320 – 647 р.). „Золотий вік” індійської (індуїстської та буддистської) культури. Домінуюча роль вокальної музики. Музичний інструментарій класичного періоду (група ударних: *мріданг*, барабани, дзвони; духові інструменти: флейти та мушлі; ідіофони; щипкові та смичкові хордофони). Драматична творчість правителя Харші та класична драматургія Калідаси. Великі та малі капели, що супроводжують сценічні композиції. Інструментальні ансамблі у придворній культурі. Еволюція культової музики (гимни *Ріг*, *Яджур* та *Самаведи*).

Середньовічна епоха (650 – 1192 р.). Розквіт культури на півдні Індії: зіткнення арійської та дравідійських традицій. Музичні

зв’язки між мусульманськими та індуськими дворами, мандри музикантів. Середньовічні трактати про музику та їх значення для розвитку традиційного класичного музичного мистецтва Індії: „Брігадеші” Матангі (VIII – IX ст.), основні нововведення праці: теоретичні міркування про звук, його походження та властивості, перше обґрунтування *рагі*. Теоретичні праці Навади (X ст.).

Мусульманський період (1192 – 1761 р.). Остаточне розмежування класичної музичної практики на північну та південну традиції-стилі (Гіндустані та Карнатак), їх теоретичне обґрунтування: термінологічна диференціація, теорія звукорядів; розбіжності у музичній практиці: ритмічні системи, інструментарій, його будова та застосування (північна *віна* „*бін*” та південна *Сарасваті-віна*). Тан Сен як найвідоміший представник придворного музикування за часів правителя Акбара. Делі та Лакнау як найважливіші мистецькі центри (Північна Індія). Придворні музичні традиції в Танджорі (Південна Індія). Розвиток вокальної форми класичної традиції „*дгруппад*” у виконавській практиці Тан Сена та його послідовників, поширення жанру/стилю на території Ірану та Близького Сходу. Творчість поета та музиканта Джаєдеви, „*Гіта-говінда*” – найважливіше творіння автора. Значний розвиток теорії музики Південної Азії. Епохальний трактат „*Сангітаратнакара*” Шарнгадеви (XIII ст.) як підсумок досліджень попередніх авторів та накреслення шляхів розвитку музичної теорії Індії в майбутньому. Аналіз мистецтва *рагі* в теоретичній праці „*Сангітапаріджата*” Ахобала-пандіта. Наукова дискусія щодо мелодичних типів та їх найдавніша іконографія у трактатах „*Сангіта-самайя-сара*” Парсвадеви та „*Сангітопанісат-сароддхара*” Судхакаласи з Гуджарату (1350 р.) – „місток” між давньою і сучасною традицією. Дискурс про високу музичну культуру у праці „*Сангіта-раджа*” (1453), створеної під керівництвом короля Кумбхакарні з Мевару.

Колоніальний період (1760 – 1947 р.). Традиційне музикування при дворах чисельних князівств на півночі та півдні Індії. Перехід професійних музикантів до багатих бенгальських патронів, землевласників та торгівців в Колкаті, а також Варанасі та Лакнау. Утворення *гхаран* – „фамільних” шкіл у професійному традиційному музикуванні Північної Індії. Праця „*Ма’дану’ль-мусікі*” Хакіма Імама, у якій окреслюється музична ситуація в Лакнау й інших містах Індії першої половини XIX ст. Впливи західної музичної практики: формування оркестрів при маєтках іноземних губернаторів та

індійських правителів, а також у навчальних закладах. Оркестр „Вадя врінда” при Всеіндійському радіо. Введення нових інструментів у локальні музичні форми: скрипка, гармоніум. Діяльність трьох музикантів-брахманів: Тягараджі (1767 – 1847), Муттусвами Дікшітара (1775 – 1835) і С’яма Шастрі (1762-1827). Переосмислення давньої локальної музичної традиції у музичній практиці Рабіндраната Тагора (1861 – 1941) в період індійського ренесансу. Діяльність музикантів і теоретиків Вішну Дігамбара Палускара – засновника першого музичного інституту в Північній Індії „Гандхарва Маха Відялая” та Вішну Нараяна Бгаткханде – організатора перших наукових конференцій з проблем музичної культури Індії.

Період незалежності (з 1947 р.). Трансформація форм та способів традиційного музикування та освіти. Державне патрунування класичної музики через Всеіндійський національний конгрес та „Всеіндійське радіо”. Діяльність музичних товариств (сангіта сабха). Практика публічних концертів. Поширення індійської традиційної професійної музики у Північній Америці та країнах Західної Європи. Концертна діяльність Раві Шанкара й Алі Акбар Кхана, їх просвітницька й учительська практики. Осередки збереження давніх музичних традицій у найновіший період (виконавська та наукова діяльність членів Академії традиційної музики в Колкаті “ITC Sangeet Research Academy” та Sangeet Natak Academy, Нью Делі).

Тема 2. Визначальні характеристики індійської музики та її основна термінологічна база.

Монодійність індійської традиційної музики – одна з найважливіших засад імпровізації. Гетерофонія як можлива форма поєднання голосів.

Шруті – найвужчі інтервальні співвідношення – як вияв нюансовості мелодики в творах індійської музики.

Рага: різновиди трактування явища. Рага як елемент ладової системи – звукоряд, його різновиди та внутрішня будова: верхній та нижній тетрахорди (пурванга та утаранга) та їх роль у ладовому забарвленні.

Естетична категорія „раса” в музичному мистецтві Індії.

Система ритму в індійській традиційній музиці: поняття „тала” та „тхека”.

Темп (лая) в жанрах індійської традиційної музики, його різновиди та їх характеристики.

Принцип формотворення в творах індійської традиційної музики. Поняття закритої (нібадха) та відкритої форми (анібадха). Засади композиції (бандіша).

Вокальна (гіта) та інструментальна (вадя) форми музикування. Вокально-інструментальні форми. Традиційні індійські капели, їх структура („Панча вадя” з Орісси, „Наянді мелама” з Таміл Наду та ін.).

Основні сфери культурно-жанрової системи в індійській музиці та їх диференціація: аматорська та професійна музика усної форми побутування. Релігійність та світськість в індійському музичному мистецтві. Поняття „марга” (професійне, класичне, високе) та „деші” (земне, регіональне, народне).

Індійська музична культура та її спорідненість із традиціями культур Близького Сходу, басейну Середземного моря (інструментарій) та стародавньої Греції (теорія музики).

Тема 3. Індійські традиційні музичні інструменти

Найдавніша класифікація індійських інструментів у трактаті „Натяшаstra” Бхарати: тата (хордофони), аванаддха (мембранофони), гхана (ідіофони) і сушира (аерофони).

Мембранофони та їх характеристика: давній барабан періоду вед *бумі дундубхі*, бубен *даф (патаха)*, індійські літаври *нагара*, *табла* як найвідоміший котлоподібний барабан Північної Індії, циліндроподібний барабан Південної Індії *ченда* та його роль у театральній музиці Катхакалі, бочкоподібні барабани *дхолок*, *пакхавадж* та *мріданга*, барабани в формі пісочних годинників: південноіндійський інструмент *ідакка*.

Ідіофони: горнята *джалтаранг*, палички *данда*, горщики *гхатам*, тарілки *джагта*, *тхалі*, *джалларі*, *джандж*, *брахматал* та ін., кастаньети *картал* та *чіпла*.

Аерофони: роги *сінгх* та *комбу*, труби *тіручіннам* (південь), *карна* (північ); різновиди індійських язичкових інструментів: 1. з одинарною тростиною (*пунгі*, *махуді*, *бін*); 2. з подвійною тростиною (*нагасварам* та *шені*); горизонтальні та вертикальні флейти: інструменти періоду вед: *вену* та *наді*. „Божественна” флейта *бансури*. Подвійна флейта *алгоза*.

Хордофони, географія їх розповсюдження. Арфи та споріднені як найдавніший вид струнних інструментів (тата вадя): арфи ведичних церемоній *вана віна*, *каркарі віна*, *апагхатіла*, *годна віна*.

Давні інструменти групи у новочасній практиці: *сантур* (кашмірські цимбали) та *сварамандал* (Півн. Індія); однострунні хордофони: бурдонуєчий інструмент *тамбура* як найрозповсюдженіший вид; *бін* або *віна Північної Індії* як основний різновид індійської цитри; лютнеподібні щипкові інструменти Індії: *сітар*, *сарод* та південноіндійська віна (*Сарасваті віна*); смичкові хордофони та їх регіональні різновиди: (*пуллуван віна* в Кералі, *кхінгрі* в Андхрі, *банам* в Оріссі, *камайча* та *сарангі* в Раджастхані).

Тема 4. Амааторська музична культура Індії.

„Етнічна музика Індії”: трактування поняття у контексті поліетнічного населення Індії. Проблематика дослідження амааторської музичної культури Індії. Народна та племінна музика.

Найчисельніші етнічні групи та їх характеристика: гіндустанці, андхра, бенгальці, маратхи, таміли.

Амааторська сфера музикування в Індії, її прикладне значення.

Жанрова система традиційної амааторської музичної культури. Танцювальний компонент та його роль у жанрах амааторської музичної культури.

Обрядова музика родинного циклу.

Величальні пісні з нагоди народження дитини: пісенний жанр *сохар* у регіонах Біхара.

Традиційне індійське весілля (*шааді*): основні церемонії, їх вокальний та інструментальний супровід. Передвесільна церемонія *сангіт*: характеристика виконавиць та їх репертуар. Обряд *мегді*. Танець-привітання молодих *чарі* та *качі гході*. Ритуальні весільні пісні, що виконуються у нареченої та нареченого впродовж основного дня весілля та їх характеристика: *гході*, *банна*, *банні*, *кохбар*, *бхангрі* (Пунджаб), *боліян* (Пунджаб), хвалебні пісні *лааван*; жіночий ритуальний танець *джаґрана* (Кашмір) в домі молодого під час церемонії приведення невістки. Ритуал *відааі* та його музичний супровід. Заклучна весільна церемонія *сумангалі* у штаті Біхар у виконанні одружених жінок.

Обрядовий похоронний жанр *сіанах* (Пунджаб), його різновиди та основні характеристики.

Пісні до сімейних богів та богинь. Вечірні релігійні церемонії *ратіджага* в Раджастхані.

Пісні дидактичної функції: довгі пісні-„енциклопедії” *кучела кадха*, *сіта кадха*, *дхарма раджу джудам*, *бала раджу кадха* й ін. в регіонах Андхра Прадеш.

Статева освіта через вокальні жанри на території Андхра Прадеш. Церемонія жіночої ініціації та музичний елемент ритуалу на прикладі вокально-хореографічного жанру *куммі* в регіонах Тамілнаду: характеристика функцій виконавиць та антифонний тип виконання твору.

Календарна обрядова музика етносів Індії.

Сезон дощів (мусони) як один з основних церемоніальних періодів календарного року в Індії. Комунальний танець *куд* у гірському регіоні Джамма.

Весняне свято *холі* та його музичне обрамлення. Чоловічий танець *дґан*. Народні театралізовані видовища: *кхаял та рагат* у Раджастхані. Синкретичне дійство *чхау* у Біхарі.

Музика традиційних фестивалів: обрядовий та необрядовий репертуар. Фестивалі *гхумар* та *тідж*: жіночі хороводи та їх інструментальний супровід.

Святкування нового місячного циклу у жанрі тамілів *колаатам*.

Трудовий фольклор, його регіональні особливості: пісні біля прядки, пісні човнярів та рибалок. *Тхумар (барахмаса)* –жанр із жіночого репертуару, що виконується на рисових плантаціях в штаті Біхар. Вокальні та хореографічні жанри приурочені до збору врожаю. Жанр *руф* у виконанні жінок в Кашмірській долині. Жнивний жанр *джатусарі* (Біхар). Величальні пісні *бхалері* для збирачів врожаю в регіонах Махараштра.

Дитячий фольклор. Жанр колискових (*лалі паталу*) у виконанні жінок регіонів Андхра Прадеш. Колискові *палане* в традиції жіночого музикування Махараштри. Дитинин фольклор у контексті святкування Дасера.

Необрядова музична творчість народів Індії. Твори на баладні сюжети: *буракатха* – балади з Андхра, раджастханські балади *пабуджі* й ін.

Синкретичний жанр *чакарі* Кашмірського регіону. *Лавані* та *повада* – пісенні різновиди звичайного циклу в штаті Махараштра.

Інструментарій амааторського музикування. Взаємозв’язки амааторського та професійного інструментального традиційного виконавства (на прикладі сарангі).

Тема 5. Музика народних професіоналів.

Музика народних професіоналів та традиційне придворне музичне мистецтво Індії: спільне та відмінне у контексті минулого та сучасного. Взаємозв'язки двох сфер професійного музикування: репертуар, інструментарій, спосіб збереження та навчання традиції.

Народне професійне мистецтво на прикладі традиції Раджастхану. Племена музикантів-потішників *лангас*, *мантаньярс*, *мірасіс*, *дголіс*, їх соціальний статус та функції в спільноті. Церемонії народин, весілля та ритуали надання новонародженому імені – основні сфери діяльності раджастханських музик. Основний інструментарій та способи його виготовлення: камаяча, сіндбі сарангі, сурнаї, алгоджа. Вокальна та інструментальна сфери виконання.

Спільнота традиційних співців-менестрелів *бгопас*. Сільське середовище побутування. Епос як основа репертуару мандрівних бгопас: музично-поетичні оповіді на героїчні сюжети (Багадават, про Баба Рамдео, оповідь про Пабуджі). Традиційний одяг бхопас та розмальована на героїчні сюжети тканина як неодмінний атрибут виступу менестреля. Акомпануючий струнний інструмент раванхатха у виконавському мистецтві бхопа. Розподіл функцій між чоловіком-співцем бхопа та його дружиною бхопі під час презентації певного епічного твору.

Тема 6. Висока класика індійської музики: основні засади традиції.

Висока духовна та світська класична музична культура у мистецтві співців та інструменталістів придворної та сучасної елітної (клубної) сфер. Основні критерії високої традиції професійного мистецтва Південної Азії: теоретичні канони (шастра) та їх втілення у виконання професіоналів; спадкоємність традиції (сампрадая).

Характеристика постаті традиційного музиканта-професіонала: естетичні, філософські та соціальні засади. Класифікація та ієрархія професійних музикантів: співці, інструменталісти-солісти, інструменталісти-акомпаніатори.

„Гуру-шиш'я парампара” як основна традиційна система навчання у сфері класичного мистецтва Індії: характеристика складових поняття та їх символіка.

Регіональна диференціація високої класики Південної Азії: Гіндустані та Карнатак, їх історична обумовленість та стильові характеристики.

Основні структури розвитку та збереження традицій професійного музикування: явище гхаран (фамільних шкіл) у культурі Гіндустані та вані (бані) у середовищі співців південноіндійської традиції.

Форми презентації музичних композицій: музичні вечори мехфіл (качері). Трансформація традиційних презентацій у найновішій добі: концертні форми виконання.

Поняття „рага” в класичному музикуванні Індії: амплітуда інтерпретацій явища, його вузьке та широке значення: мелодична поспівка та вияв медитації через музику.

Рага і тала як коди естетичної та емоційної характеристики (раса) твору класичної музики Індії та його впливу на слухача.

Диференціація понять „класична музика” та „легка класична музика” у мистецтві Південної Азії.

Тема 7. Основні жанри/стилі традиційної професійної музики.

Дгруппад (дгруппавад) як найраніший та „найсуворіший” стиль вокальної музики Гіндустані. Розквіт жанру за часів правління імператора Акбара та раджі Мансінгха Томара з Гваліору. Розвиток жанру у творчості Тан Сена. Дгруппад як основа репертуару співців „касти” (класу) калавант. Структура жанру, його характеристика: вступна частина-алап; складові основної композиції: стхаї, антара, санчарі та абхог. Строгість розвитку мелодичної лінії, відсутність значних орнаментаций – основа стилю. Інструментальний супровід – мембранофон пакхавадж. Кхандар, Наухар, Глухар та Дагар як основні школи/музичні діалекти виконання дгруппаду в минулому. Канонічність жанру та проблематика його виконання в новочасній добі.

Кхаяль – найпопулярніша вокальна форма традиційної професійної музики Гіндустані. Етимологія назви „кхаяль” (персидське „фантазія”, „уява”, „медитація”) та її відображення на характеристиках різновиду. Зародження та розвиток жанру в XVIII ст. Діяльність музиканта Ніямата Кхана (Садаранга) при дворі делійського правителя Мухамеда Шаха. Кульмінаційний етап побутування кхаялю в XIX-XX ст. Функціонування чотирьох основних гхаран кхаялю: Гваліор, Джайпур, Агра та Кірана. Різновиди кхаяля як частини циклу структури презентації: бара кхаяль (великий) та чота кхаяль (малий), їх автономність та засади поєднання. Одиниці побудови кхаяля: вступ-алап, стхаї та антара. Орнаментация та значна

імпровізаційність як основні характеристики стилю виконання кхаяля. Різновиди мелодичної та ритмічної орнаментаций та їх роль у розвитку напруження виконання жанру: тан, болтан, саргам та ін. Інструментальні партії кхаяля: тамбура, табла, сарангі гармоніум, їх співвідношення з домінуючою партією співця.

Кіртана (кріті) – різновид класичної вокальної музики південноіндійської традиції. Етимологія терміну „кіртана”, відбиття назви на характеристиці жанру. Компоненти структури кіртана, їх функції в розгортанні композиції: паллаві, анопаллаві та чаранам. Сангати – прийоми орнаментаций мелодики жанру. Найстаріші зразки кріті Таллапаккаму Аннамачар’я (XV ст.), їх збереження у текстових написах в храмі Тірупаті девастханам. Розквіт жанру в XVIII ст. у творчості трьох видатних карнатських музикантів-містиків Шьяма Шастрі, Тьягараджі і Муттусвами Дікшітара. Кіртани Тьягараджі у творчості його послідовників XIX-XX ст. та основа концертних програм карнатської класичної традиції найновішої доби.

Інструментальна професійна практика в контексті традицій Гіндустані та Карнатак. Відтворення пісенних форм у репертуарі інструменталістів карнатської традиції та самостійні жанри інструментальної музики в традиції Гіндустані: форми *гат*. Різновиди гат та їх характеристики: машиткхані та разакхані.

Імітація вокальної техніки виконання у північно-індійському стилі гаякі анг. Музикування на сітарі, сароді, сантурі, сарангі та бансурі як найбільш уживане в північно-індійській традиції. Трансформація значення та виконавської практики гри на табла у другій половині XX ст. Взаємовпливи індійської та західноєвропейської інструментальної культури: нові типи ансамблів та роль інструментів у них.

Тема 8. Легка класична музика.

Основні різновиди легкої класичної музики, їх місце в репертуарі професійних виконавців.

Тхумрі у творчості музикантів Північної Індії. Тхумрі як жанр легкої класичної музики та стиль співу. Лірика як основна категорія сюжетів тхумрі. Жанр тхумрі та культ бхакті Радхи-Крішни. Синтетичний різновид жанру: пантомімічне зображення сюжету у танці „катхак”. Розквіт жанру в XIX ст., культивування жанру при дворі правителів (навабів) в Лакнау. Правитель Ваджід Алі Шах (правив 1847 – 1856 р.) як виконавець тхумрі (артистичне ім’я – Ахтарпія). Гендерний аспект виконання тхумрі.

Гхазель – різновид арабо-перської поезії та один з найпопулярніших жанрів вокальної традиції Гіндустані. Кохання та розлука як головні мотиви ліричних текстів. Поширення різновиду на північно-індійській території з XII ст. Розвиток гхазеля у творчості Джалал аль-Діна Мухамеда Румі (XIII ст.), Хафеза (XIV ст.), Фузулі (XVI ст.), Мірзи Гхаліба (1797 – 1869) та Мухамеда Ікбала (1877 – 1938). Елітарність жанру: функціонування у найосвіченіших колах суспільства, використання виразових засобів творів високої класики.

Падам і джавалі – легкі жанри класичної музики карнатської традиції, їх алегоричний зміст. Кшетраджія з Андхри (псевдонім Мува Гопала) – найвидатніший творець падамів у XVII ст.

Тема 9. Культова музика.

Деякі різновиди культової музики Індії та їх значення у виконавській практиці традиційних професіоналів. Зв’язок релігійної музики із світською практикою музикантів-професіоналів у мусульманській та індуській традиціях Індії.

Рецитації вед та їх канонічні характеристики. Стиль Яджурведи як канони релігійного рецитуювання духівника. Рецитації Яджурведи та Рігведи: характеристика звуків, їх значення. Пантомімічне і танцювальне доповнення рецитацій Яджурведи. Пісенний стиль Самеведи. Розвинута мелодика та мелізматика як характеристики стилю Самеведи. Функційна обумовленість виконання стилів: домашнє камерне виконання Рігведи та храмова практика виконання Самеведи та Яджурведи. Щоденні та святочні рецитації вед.

Гимнотворчість регіонів Таміл Наду. *Теварами* – релігійні піснеспіви. Прославлення бога Шіви як основний мотив творів. Шіваїстські співці раннього середньовіччя як перші творці теварамів: Тірунавукарасу (Аппар), Джнанасамбандар та Сундарамурті (VII – IX ст.), Манікаваसाгар (IX ст.). Антологія вішнуїстської поезії „Налаїра дів’я прабандхам”, X – XI ст. („Чотири тисячі священних гімнів”). *Натхамуні* як основа ритуального поклоніння та домашніх обрядів Південної Індії. Музично-поетичні властивості жанру: рецитація у певному метрі та манері виконання (чхандам або надаі).

Кавалі як тип божественної мусульманської музики. Кавал – тип музиканта-суфіста. Безпосередній зв’язок кавалі та його виконавців із класичною музикою у XVIII – XIX ст.: жанр кхаяль.

Музика мусульманської групи Шія. *Марсія* – ляментациї про муки Гасана та Гусейна в місяць Махарам. Спеціалізація професійних музикантів у виконанні жанру. Канонічні елементи творів високої класики та їх інтерпретація в жанрі марсія: рага, тала.

Тема 10. Музика в традиційному театрі Індії.

Музика як одна з необхідних складових традиційного театрального мистецтва Індії: театральні форми індуської традиції. Епічні розповіді співців та відтворення їх засобами акторської виразності в театральних формах західного Бенгалу.

Ляльковий тіньовий театр на території Індійського субконтиненту. Розподіл функцій між лялькарем, співаком і музикантами-інструменталістами (флейта й ударні інструменти) у тіньовому театрі „Толу Боммалатам” в Андхрі.

Музична виконавська практика у південно-індійській формі „*якса-тана*” („духовна пісня”). Співець-рецитатор як основний носій сюжетного розвитку в жанрі, характеристика його партії, що складається з канонічних мелодичних типів. Метро-ритмічний компонент ударних інструментів, мелодична функція духового інструменту.

Функції співців та музикантів у традиційній театральній формі регіонів Керала „*Катхакалі*”. Пісенний компонент жанру „гіта”, музичні характеристики партій „понані” (головний співець) та „сінгіді” (помічник співця). Вокальний стиль *сонанам* як основа пісенних партій вокалістів, використання у стилі раг карнатської традиції. Інструментальний супровід (*вадям*): характеристика партій ударних інструментів ченда, шудха мадалам, ідакка, ілатхалом.

Музичний компонент (вачіка) та його роль у створенні певного канонічного емоційного стану (раса) у *давньоіндійському класичному театрі*. П’ять канонічних пісень, їх місце та значення у структурі вистави. Ритмічні моделі у виконанні ударного інструменту мріданг. Співвідношення засобів акторської виразності (абхіная) та музичного елемента в класичному театрі Індії.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	Періодизація індійської традиційної музики у контексті розвитку орієнтальної культури <i>Практична робота:</i> розгляд основних підходів до періодизації південноазійської музики в її зв’язку з історичним та загальнокультурним розвитком регіону.	1
2	Теорія музичної практики Індії в її порівнянні з іншими традиціями Сходу. <i>Практична робота:</i> аналіз основних засад теоретичних трактатів Індії.	1
3	Етноорганологічні дослідження та їх проблематика в контексті музичної індології. <i>Практична робота:</i> аналіз найважливіших традиційних інструментів Індії шляхом опису та визначення на слух їх основних звукових характеристик (на підставі аудіо- та відеодемонстрації).	3
4	Основні ритуальні концепції етносів Індії та їх відображення у жанрах аматорського музикування. <i>Практична робота:</i> характеристика музичної аматорської творчості одного етносу Індійського субконтиненту (на вибір)	3
5	Пародна музична професійна творчість у культуро-жанровій системі індійської музичної традиції: виконавці та їх репертуар. <i>Практична робота:</i> визначення основних функцій творчості співців та капелістів в індійській традиційній професійній практиці (на підставі перегляду фото- та відеоматеріалів та обговорення досліджень на тему)	1
6	Явище „висока музична класика” в давню та новочасну епохи Індії. <i>Практична робота:</i> розгляд життєспісу визначних музикантів Індії (на вибір), визначення засад професіоналізму в їх музичній практиці (на основі перегляду та обговорення інтерв’ю з музикантами в терені та інших доступних відеоматеріалів)	2
7	Жанрова палітра репертуару індійського традиційного професіонала. <i>Практична робота:</i> аналіз основних елементів музичного тексту в різновидах високої класики, репрезентації раги і тала у цих жанрах (на підставі прослуханих аудіо- або відеоматеріалів)	3

8	Явище „легка класика” у системі класичних та некласичних сфер музикування. <i>Практична робота:</i> аналіз засад та способів втілення канонічних елементів тексту (рага і тала) у жанрах легкої класики; амплітуда інтерпретації канону в жанрах (на підставі опрацювання аудіо- або відеоматеріалів)	1
9	Культурність у сфері релігійної та світської музичних практик Індії. <i>Практична робота:</i> характеристика розспівування релігійних текстів у жанрах культової музики Індії (на підставі прослуховування та перегляду аудіо- або відеоматеріалів)	1
10	Музика у сферах традиційної аматорської та високої класичної театральної культури Індії. <i>Практична робота:</i> аналіз вокального та інструментального елементів вистав пантомімічної драми „Катхакалі” та тіньового театру „Толу Боммалатам” (на підставі перегляду відеоматеріалів)	2
Разом		18

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	Взаємозв'язки індійської та інших музичних традицій Сходу в контексті їх історичного розвитку.	2
2	Категорії ладу та ритму в музичній практиці та теорії традицій Сходу.	2
3	Етноорганологічні концепції К. Закса, Ч. Деви.	2
4	Дослідження про етнічну аматорську музику Індії, визначення їх ролі в сучасній індології.	3
5	Побут і мистецтво одного з класу традиційних професіоналів (на вибір: дголіс, мірасіс чи бгопас).	1
6	Система „гуру-шиш'я парампара” як основа пізнання високої музичної традиції та розвитку династійних музикантів.	2
7	Репертуарна політика традиційних професійних співців Індії останніх десятиліть: інтерпретація канону.	3
8	Інтерпретація поетичного тексту в жанрі гхазель.	1
9	Жанр „кавалі” у творчості музикантів Північної Індії, Афганістану та Пакистану.	1
10	Музика в театральних трактатах Індії.	1
Разом		18

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточне тестування та самостійна робота									Підсумковий тест (екзамен)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	50	100
5	6	6	5	6	6	5	6	6		

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку		Залік (іспит)
A	90 – 100	5	Відмінно	Зараховано
B	81-89	4	Дуже добре	
C	71-80		Добре	
D	61-70	3	Задовільно	
E	51-60		Достатньо	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна

Джерела.

1. Бгагавадгіта (Божественна пісня): з санскриту / Пер. та прим. Миколи Ільницького ; передм. Галини Дідківської; худ. оформл. Василя Сави. – Париж, Львів, Цвікау, 1999. – (Бібліотека альманаху українців Європи „Зерна”. – Вип. 11 (19)).
2. Sangita-ratnakara of Sangadeva. Sanskrit Text and English Translation / Comments and Notes by R.K. Shringy and P.L. Sharma. – New Delhi, 1991 (Vol. I), 1996 (Vol. II).
3. Natyashastra with the Abhinavabharati. Comment. of Abhinavagupta / Ed. by Nagar R.S. – Delhi, 1981.
4. The Natyasastra. English Translation with Critical Notes by Rangacharya A. – New Delhi, 1996. Ch. XXVIII-XXXIII.

Дослідження.

1. Аллендер И.З. Музыкальные инструменты Индии / И.З. Аллендер. – Москва, 1979.
2. Алиханова Ю. Классический театр Индии / Ю. Алиханова // Классическая драма Востока. – Москва, 1976.
3. Бабкина М.П. Народный театр Индии / М.П. Бабкина, С.И. Потабенко. – Москва, 1964.
4. Бабкина М. Индийская музыка / М. Бабкина // Музыкальная энциклопедия / Гл. ред. Ю. Келдыш. – Москва, 1974. – Т. 2.
5. Виноградов В. Индийская рага / В. Виноградов. – Москва, 1976.
6. Гороховик Е. Музыкальная культура Индии / Е. Гороховик. – Минск, 2005.
7. Дева Б.Ч. Индийская музыка / Б.Ч. Дева. – Москва, 1980.
8. Елизаренкова Т. Ригведа. Избранные гимны / Т. Елизаренкова. – Москва, 1972.
9. Музыкальная эстетика стран Востока. – Москва, 1967.
10. Ульциферов О. Индия. Лингвострановедческий словарь / О. Ульциферов. – Москва, 2003.
11. Basham A.L. Indie: Od początku dziejów do podboju musulmanskiego / A.L. Basham. – Warszawa, 1964.
12. Czekanowska A. Azja poudniowa / A. Czekanowska // Kultury Muzyczne Azji. – Kraków, 1981.
13. Czekanowska A. Indie – jedna czy wiele cywilizacji? Dawne źródła i zachowane do dziś praktyki / A. Czekanowska // Czekanowska A. Kultury tradycyjne wobec współczesności: Muzyka, poezja, taniec. – Warszawa, 2008.
14. Deva B. Chaitanya Musical Instruments of India: Their history and Development / B. Deva. – New Delhi, 2000.
15. India // The New Grove Dictionary of Music and Musicians / Ed. by Stanley Sadie. – London, 1980. – Т. 9.
16. Garland Encyclopedia of World Music / Adv. editors Nettl B., Stone R. – New York, 2000. – V. 5: South Asia / Arnold A., ed.
17. Muszkalska B. Indyjska muzyka / Muszkalska Bożena // Encyklopedia Katolicka / Red. S. Wielgus i in. – Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1997. – Т. VII.
18. Reck D.B. India / D.B. Reck // Worlds of Music : An Introduction to the Music of the World's Peoples / Titon J. T., gen. ed. – 4th ed. – USA, 2002.

Додаткова

1. Алиханова Ю. К истокам древнеиндийского понятия «раса» / Ю. Алиханова // Архаический ритуал в фольклорных и раннелитературных памятниках. – Москва, 1988.
2. Искусство Индии. – Москва, 1969.
3. Кабир Х. Индийская культура / Хумайюн Кабир. – Москва, 1963.
4. Касты в Индии. – Москва, 1965.
5. Коломиєць О. До питання про поняття „гхарана” у традиційній професійній музичній культурі Гіндустані (на прикладі школи Кірана) / Ольга Коломиєць // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія Мистецтвознавство. – Львів, 2009. – Вип. 9. – С. 151-166.
6. Коломиєць О. До питання про гхарани в традиційній професійній музичній культурі Північної Індії: зародження, розвиток, трансформація явища (на прикладі школи Кірана) / Ольга Коломиєць // Сходознавство. – № 51. – Київ, 2010. – С. 65-80.
7. Коломиєць О. Система „гуру-шиш’я парампара” як критерій пізнання та збереження традиції у контексті професійної музичної культури Гіндустані (на прикладі гхарани Кірана) / Ольга Коломиєць // Тези доповідей міжнародної наукової конференції „XIV сходознавчі читання А. Кримського”. – Київ, 2010. – С. 195-198.
8. Котовская М. Синтез искусств: зрелищные искусства Индии / М. Котовская. – Москва, 1982.
9. Крылов Г. Основные принципы исследования санскритских музыковедческих понятий (на материале трактатов II – XII вв.) / Г. Крылов. – Москва, 1990.
10. Культура древней Индии. – Москва, 1975.
11. Морозова Т. Рага в музыке Хиндустани. Современный период / Т. Морозова. – Москва, 2003.
12. Морозова Т. Рабиндронгит. Музыка Рабиндраната Тагора / Т. Морозова. – Москва, 1993.
13. Савина Н. Рага в североиндийской традиции кхяль (к проблеме текста) : Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата искусствоведения / Н. Савина. – Новосибирск, 2008.
14. Черкасова Н. Рага и ее место в индийской музыкальной культуре / Н. Черкасова. – Москва, 1993.
15. Черкасова Н. Эстетика гхаран в индийской классической музыкальной традиции / Н. Черкасова // Искусство Востока. Проблемы эстетического своеобразия. – Санкт-Петербург, 1997.
16. Шахназарова Н. Музыка Востока и музыка Запада. Типы музыкального профессионализма / Н. Шахназарова. – Москва, 1983.
17. Aspects of Indian Music / Ed. S. Mutatkar. – Delhi, 2006.

18. Journal of the Society for Asian Music. – New York : Wesleyan University, 1970-1979. – T. I–X.
19. Kaufmann W. The ragas of North India / W. Kaufmann. – Oxford, 1968.
20. Krishna A. An Early Ragamala Series / A. Krishna // Art Orientalis. – Washington, 1961. – Vol. IV.
21. Lachmann R. Die Musik des Orients / R. Lachmann. – Breslau, 1929.
22. Neuman D. The Life of Music in North India. The Organization of an Artistic Tradition / D. Neuman. – Detroit, 1980.
23. Pendeya A. The Art of Kathakali / A. Pendeya. – Allahabad, 1961.
24. Randhawa M.S. Kangra ragamala paintings / M.S. Randhawa. – New Delhi, 1971.
25. Ruckert G. Music in North India. Experiencing Music, Expressing Culture / Ruckert G. – New York, 2004.
26. Shankar R. My Music, My Life / R. Shankar. – Delhi, 1972.
27. Wade B. Khyal: Creativity within North India's classical music tradition / Wade B. – Cambridge, 1984.